

Introduktion

Forbrugerretten er et forholdsvis nyt selvstændigt retsområde, der inden for de seneste år er tillagt stor betydning. I forbrugerretten sættes reguleringen ind over for markedet, idet der opstilles spilleregler for udvekslingen af varer mellem på den ene side erhvervsmæssige sælgere og på den anden side private købere. Formålet med forbrugerretten er herefter at søge at gennemføre fælles regler for sælgeradfærd, således at visse metoder til at skaffe sig ekstra profit illegaliseres. Den forbrugerretlige regulering udgør dermed et bidrag til etablering og fastholdelse af lige konkurrencebetingelser mellem enkeltkapitalerne. Det er i denne forbindelse vigtigt at pointere, at de enkelte varers stofflige egenskaber ikke er direkte relevante for forbrugerretten, hvor det er prisfastsættelsen og markedsføringen, der står i centrum. Den kapitalistiske produktionsproces påvirkes derfor kun indirekte af forbrugerretten. Denne påvirkning sker bl.a. i den form, at forbrugerretlig regulering medvirker til at styrke de i systemet iboende tendenser til centralisering og koncentration af kapitalapparatet. Set ud fra en almenkapitalistisk synsvinkel kan forbrugerretten derfor udøve en progressiv funktion. Samtidig udgør den forbrugerretlige regulering utvivlsomt en beskyttelse af de enkelte forbrugere over for misbrug fra erhvervslivets side. Forbrugerretten har dermed naturligvis de modsætningsfyldte funktioner, der præger retten i et samfund med en kapitalistisk produktionsmåde.

Årsagen til at vi tager forbrugerretten op i Retfærd er et ønske om at bidrage til afdækning af forbrugerrettens karakter. Også i forbrugerretten gør klasse modsætninger sig gældende. Det er yderligere vigtigt at pege på, at forbrugerretten ofte anskues som en intervention mellem sælger og køber, mens der reelt tit er tale om en regulering af konkurrencevilkårene for enkeltkapitalerne. Artiklerne er et forsøg på at indkredse forbrugerretten, og tilsammen skulle de udgøre en

kritisk indfaldsvinkel til forbrugerretsområdet.

Forbrugerretten består af en på obligationsretsområdet usædvanlig interventionistisk lovgivning og kan umiddelbart minde om traditionel velfærdslovgivning vedrørende befolkningens reproduktionsmuligheder. I *Henrik Bangs* artikel »Forbrugerbeskyttelse og velfærds politik« analyseres og sammenlignes de to retsområder, idet der påvises en række tendentielle ligheder og uligheder. Artiklen afsluttes med en vurdering af, hvor retsudviklingen bevæger sig hen, idet den konklusion særlig kan fremhæves, at der er ved at blive opbygget to parallelle retsordener, en for erhvervssektoren og en for lønarbejderfamiliens retsforhold.

Forbrugerretten har en række ideologiske implikationer, idet alle samfundets individer – uanset økonomisk og social status – betragtes som forbrugere. Modsætningen mellem arbejder og kapitalist forsvinder eller transformeres til modsætningen mellem forbrugere og sælgere af varer. Klasse modsætninger indgår ikke i forbrugerrettens verdensbillede. Forbrugerretten som ideologi er hovedtemaet i *Thomas Wilhelmssons* artikel »Konsumensträtten – et nytt rättsområde«. I artiklen diskuteres ud fra den finske retsudvikling tendenserne til at udskille forbrugerretten til en selvstændig juridisk disciplin, hvor klassetilhørsforhold og forbrugets sammenhæng med den kapitalistiske produktionsmåde ikke tages i betragtning. En central tese hos Wilhelmsson er nemlig, at forbrugerproblemer, rollen som forbrugere, alene er aktuell i et samfund, der er baseret på kapitalistisk vareproduktion og dermed udbredt arbejdsdeling. Artiklen strejfer en lang række centrale problemstillinger og er dermed særlig velegnet at læse for de, der ikke har nogen forkundskab til forbrugerretlige problemstillinger.

En vigtig offentlig institution for erhvervslivet er forbrugerombudsmanden, der administrerer især markedsføringsloven. Som *Henrik Bang* formulerer det i sin artikel, har forbrugerombudsmanden rollen som piratpoliti, der skal sikre kapitalistisk orden på markedet. *Retfærd* har interviewet konstitueret kontorchef *Jørgen Hammer Hansen*, og interviewet berører bl.a. spørgsmålet om, hvad man overhovedet forstår ved en forbruger, erhvervslivets tilfredshed med institutionen, herunder især den udstrakte brug af forhandlingsløsninger, begrænsninger i forbrugerombudsmandens kompetence, f.eks. på den måde at varens kvalitet er uden betydning, når den markedsføres korrekt. Interviewet kan give anledning til at overveje, om forbrugerne kan være lige så tilfredse med forbrugerombudsmanden, som erhvervslivet øjensynlig er.

En vigtig retlig nyskabelse i de kommende år vil være indførelsen af Dankortet, som udgør et skridt hen imod det såkaldte pengeløse samfund. Dankortet er en slags ny teknologi, der vil have væsentlig betydning for forbrugernes retsstilling. Hvorvidt og i givet fald på hvilken måde et Dankort skal indføres, afhænger af udfaldet af de interesselister, der er forbundet med denne nyskabelse. Der tænkes her på pengeinstitutternes, de her ansattes, forbrugernes, detailhandelens og statens interesser. I *Oluf Jørgensens* og *Leif Hermanns* artikel analyseres disse interesser. Retfærd håber senere at kunne følge Dankortdebatten op.

Reklamer er et middel til at påvirke forbrugerne. De anvendte reklamemetoder fører ofte til påvirkning af menneske- og samfundsopfattelsen. Dette gælder klart de kønsdiskriminerende reklamer, der fortsat flourer. I *Jytte Lindgårds* artikel om disse reklamer konkluderes, at der bør indføres et egentligt forbud mod disse.

Et af målene med den forbrugerretlige lovgivning har været at styrke de såkaldte »ressourcesvage« forbrugeres retsstilling. En væsentlig forudsætning for, at dette mål kan opnås, er, at forbrugerne har muligheder for at gennemføre deres krav. På denne baggrund behandler *Jens Vedsted Hansen* og *Anders Sejr Petersen* retshjælpspolitikken, idet det bl.a. påvises, at de fortsat utilstrækkelige retshjælpsordninger er styret af advokatstandens interesser kombineret med ønsket om at begrænse statens udgifter; på dette område er der behov for en virkelig reform.

Udenfor tema:

Kirsten Bruun behandler i artiklen »Fredsforskning eller spionage?« sager fra Danmark, Norge og Sverige, hvor militæret ved hjælp af retssystemet har forsøgt og i et vist omfang fået held med at hævde, at militær og efterretningstjeneste har et legitimt krav på, at forskere og journalister af sikkerhedsmæssige grunde må afholde sig fra at samle og udgive materiale fra i øvrigt almen tilgængelige kilder som f.eks. telefonbogen.

Lis Frost kommenterer en rapport fra Nordisk Forskerkursus i Kvinderet. Hun behandler bl.a. dilemmaet mellem at forske i kvinders elendighed eller værdighed. Dette dilemma var en del af arbejdet med de tre emner, som forskerkurset tog op: Kvinder og penge, Kvinder og offentlig planlægning og Kvinder og arbejdsmarkedet. Lis Frost peger på, at lovgivningen på én gang kan være såvel frigørende som undertrykken-

de samt på det tankevækkende forhold, at kvinder uden hjælp fra lovgivningen siger nej til nedslidning og ja til børn gennem deltidsarbejdet.

Frederik Harhoff anmelder bogen »Erfaringer fra Byggeren«. Han fremhæver, at der her formidles et stort dokumentarisk materiale om processerne ved kollektive sociale uroligheder.

Hanne Petersen refererer fra en nyligt afholdt konference i Danmark, hvor en europæisk sammenslutning af kritiske jurister var samlet for at drøfte »Retten, den kapitalistiske krise og marginaliseringsprocesser«. Der er planlagt en ny konference i Bruxelles i 1983, hvor et af emnerne bliver græsrodsbevægelser.

Endelig præsenterer *Frederik Harhoff* et oplæg til en ny bevægelse blandt nordiske jurister »Ret mod Atomvåben«. Han anfører, at juristerne har en rolle i en bred folkelig mobilisering om kravet om atomvåbenfri zoner i Norden og i Europa som helhed. Dette emne vil ved en senere lejlighed blive genstand for en mere grundig behandling gennem et temanummer.

Peter Blume har været temareddaktør af dette nummer.